

Waar is God in deze pandemie? Deze vraag heb ik al van verschillende kanten horen stellen. Het is de aloude vraag naar het waarom, naar het bittere raadsel van de goede schepping, een raadsel, een mysterie dat nooit bevredigend 'opgelost' kan worden. Het is de vraag van de theodicee: de rechtvaardiging van God. Hoe kun je het bestaan van een liefdevolle God rechtvaardigen als er zoveel lijden en geweld is?

Het boek 'De pest' van Albert Camus staat momenteel in de Top Tien van bestverkochte boeken. Het is de kroniek van een stad in Algerije die in de greep is van een dodelijke ziekte. De slachtoffers sterven bij bosjes. Door de quarantaine worden de inwoners geplaagd door gevoelens van angst en claustrofobie. De overeenkomsten met de tijd van nu liggen voor het oprapen.

Dokter Bernard Rieux blijft onvermoeibaar strijden tegen de ziekte, vaak tegen beter weten in, op het absurde af. Hij wordt geholpen door zijn vriend Tarrou. Eén van de bijfiguren is pater Paneloux, die twee keer een preek houdt. Hij is er vast van overtuigd dat God een bedoeling heeft met deze ramp: Hij wil de mensheid louteren. God zendt deze epidemie om mensen tot inkeer te brengen. Maar zijn geloof raakt aan het wankelen als hij getuige is van de dood van een kind. Heeft God dit gewild?

Camus is de filosoof van het absurde: het leven an sich is absurd, het heeft geen zin of betekenis. Toch is 'De pest' geen troosteloos of wanhopig boek. Midden in de broosheid van het menselijk bestaan is er vriendschap en liefde, moed en vastberadenheid. Het leven mag dan een Sisiphus-arbeid zijn – steeds maar dat rotsblok de heuvel oprollen en eenmaal boven rolt hij weer naar beneden en begint alles weer van voor af aan. Hoe absurd wil je het hebben? Toch is Sisiphus gelukkig, want terwijl de steen naar beneden rolt, heeft hij weer even de tijd om zich ervan bewust te zijn dat hij sterker is dan zijn rotsblok. Hij vindt betekenis in het simpelweg uitvoeren van zijn taak.

Gisteren, Witte Donderdag, was het 75 jaar geleden dat de theoloog Diettrich Bonhoeffer werd opgehangen, na een persoonlijk bevel van de Führer. Bonhoeffer heeft dan al jaren in de gevangenis gezeten vanwege zijn verzet tegen het nazisme en zijn betrokkenheid bij de aanslag op Hitler. Ik herken in hem veel van dokter Rieux van Camus.

Bij Camus is Rieux een absurde held, een held zonder God. Bonhoeffer haalt zijn kracht en moed juist uit het geloof in God. Hij schrijft brieven en gedichten, die nog steeds inspireren, omdat ze zijn worsteling met God laten zien, zijn wanhoop en depressies. Het door God gekend zijn biedt hem de laatste troost: 'Wie ben ik? Eenzaam getob spot met mij. Wie ik ook ben, U kent mij, o God! Van U ben ik'. Hij vindt betekenis en zin in een levenshouding van verzet en overgave: 'Ons christen-zijn zal in deze tijd bestaan uit slechts twee elementen: bidden en onder de mensen gerechtigheid doen'. Dat doet hij in de gevangenis: hij valt op door de rust die hij uitstraalt tijdens angstaanjagende luchtaanvallen, hij schrijft gebeden voor medegevangenen en verzorgt zieken.

Waar is God in deze pandemie? Er middenin – zou ik zeggen. In de lijdende mens, in de verlatenheid, in Christus aan het kruis, de Genezer die zich laat verwonden, één van ons. En

in wat óók gebeurt: in de liefde en de menselijkheid waarmee mensen in deze tijd omzien naar elkaar, vrijwillig of professioneel.

Laten we maar niet te snel klaar staan met hoogdravende woorden en snelle oplossingen. Laat het eerst maar eens echt en diep Goede Vrijdag zijn, dag van lijden, dag van God die er in Jezus Zelf aan ten onder gaat, in liefde tot het uiterste. 'Aus Liebe will mein Heiland sterben', laat Bach de sopraan in zijn Mattheüs Passion zingen.

In het aangezicht van ziekte, lijden en dood zijn er geen gemakkelijke antwoorden. Bonhoeffer was ook degene die weigerde om God te gebruiken als Gatenvuller – dat als je het niet meer weet, dat je dan God erbij haalt en voor je karretje spant. Dan heb ik duizend keer liever Jezus, die het in doodsnoed uitschreeuwt: 'Mijn God, mijn God, waarom heb Je mij verlaten?'. En verder laat ik mij inspireren door Camus en Bonhoeffer, die beide op hun manier uitkomen bij het gewone leven, bij het doen van wat je hand vindt om te doen – en doe dat dan met liefde.

Rutger Kopland is ook niet van de mooie beloften en de goedkope antwoorden. In het gedicht 'Al die mooie beloften' combineert hij Psalm 23 'De Heer is mijn herder' met de kruisiging van Jezus:

Al die mooie beloften – Rutger Kopland

De grazige weiden, de stille wateren,
ik heb ze gezocht en inderdaad
gevonden, ze waren nog mooier
dan mij was beloofd,
prachtig.

En in dit liefelijk landschap de zoon
van de maker, aan een boom genageld,
maar geen spoor van geweld
of verzet, alleen maar
vrede, rust.

Zijn lege ogen kijken het landschap in,
om zijn mond spelen eeuwige vragen,
waarom dan, wie ben je,
waar was je, e.d.

Zonder verwijt, hij moet hebben geweten
wat er zou gaan gebeuren.
Ik heb geen antwoord.